

תתלו

הלכות עירובי תחומין שצה

שצח דין היאך מודרין אלפים אמה וכו' י"ד סעיפים:

א הבא למרוד אלפים אמה של תחום העיר אם יש לעיר ד' זווית אפילו אינה מרובעת ממש שאין רחבה כארכה אלא ארוכה וקצרה או שהיתה מרובעת ולא לריבוע העולם ויש לה ד' זווית מניחים אותה כמות שהיא ומודרין לה אלפים אמה מכל רוח מד' רוחותיה^א.

אבל אם היא עגולה שאין לה זווית לא ימרוד לה מחומתה סביב אלא רואים אותה כאלו היא בתוך מרובע^ב שארכו כארכה ורחבו כרחבה^ג ומודרים חוץ מצלעות אותו מרובע שנמצא משתכר הזווית כוה^ד שלמדו חכמים^ה ממגרשי הערים שהיו מרובעים כמ"ש בסו' שמ"ט^ו.

וכן אם העיר היא משולשת או שיש לה צלעות רבות וזווית רבות מרבעים אותה^ז ריבוע שארכו כארכה ורחבו כרחבה היותר גדול ואח"כ מוציאים התוח חוץ למרובע אלפים אמה לכל רוח^ח.

וכשהוא מרבע מרבעה לריבוע העולם^ט כדי שתהא כל רוח ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוונת כנגדה^י ולא תהא באלכסונו של עולם^{יא}:

ב וכן עיר^{יב} שאינה מוקפת חומה חלקה אלא בתים סמוכים ומחוזרים^{יג} ויש בית נכנס לתוך העיר יותר מחבירו או יוצא ובלט מן העיר יותר מחבירו וכן עיר המוקפת לה חומה ואין כל החומה ישרה אלא יש בה מקומות בולטין ממנה^{יד} רואים כאלו חוט מתוח על פני כולה כנגד מקום החיצון הבלוט ממנה ומודר מן החוט ולחוץ אלפים כדי שהיא התחום שזה כיושר כנגד כל העיר^{טו} ואפילו יש לה בלטה לצד מזרח ולצד מערב רואין כאלו חוט מתוח עליהם בכל צד^{טז} כוה^{יז}:

ג עיר העשויה כמין ג'ם או כקשת^{יח} אם יש בין שני ראשיה פחות מד' אלפים אמה^{יט} שתחתם ראשה זה נבלע בתוך תחום ראשה השני נעשית עיר אחת ומודרין לה מן היתר ורואין את כל הרחוב שבין היתר והקשת כאלו הוא מלא בתים^כ (ואם היתר שמראש זה לראש זה בעיר העשויה כמין ג'ם יהיה מתוח לאלכסונו של עולם מוסיפין עליו ריבוע^{כא} וכן בעיר העשויה כקשת):

הזמה ויש בה פרצות יותר מעשר. וראה הע"ב תתבר ע' 44.
יד רש"י שם. ב"י שם.
טו משנה שם. רש"י נג. רע"א ר"ה מציאין, גה, א ר"ה היה בית אחר בולט.
טז ברייתא ונגמרא גה, א. מור וב"י בריש הסימן.
יז ברפוס ראשון: כוה (ונשאר) מקום חלק. וצ"ל: כוה.
יח ברייתא גה, א. מור וש"ע ס"ד.
יט רב הגאט שם. מור וש"ע שם.
כ רש"י שם ד"ה פחות.
כא עינין חכמתו שרמה (עירובין שם) שצ"יר דלא כחשמונתי טור וש"ע (שצ"יר כך) ולא כך (דפ"מ"ש) א"י שפיר, וכרלעל ס"א שגם כשעיר משולשת מרבעים לריבוע העולם. וראה דרך תמים ס"ק ב. וראה לקמן ס"ו דהיינו רוקא כשגם פניה חלקה זו מובלעת בתוך התחום.

א ברייתא ונגמרא גה, א. מור וש"ע ס"א. מ"א ס"ק א.
ב ברייתא שם. רש"י שם ד"ה עגולה. מור וש"ע ס"ב.
ג ראה רש"י במשנה נג, א ד"ה ועושין – שגם כשמרבעין אין עושין מרובע ממש רק כארכה ורחבה היותר גדול.
ד ברפוס ראשון: כוה (ונשאר) מקום חלק. וצ"ל: כוה.
ה ברייתא גה, א. רש"י גה, א ד"ה עגולה. לכוש ס"ג.
ו סעיף ב.
ז רבנ"ם ה"ל שבת פכ"ה ה"ג. ש"ע שם.
ח ברייתא נג. רע"ב. ש"ע שם.
ט ברייתא נג, א. מור וש"ע ס"ג.
י רבנ"ם שם. ש"ע שם.
יא רש"י שם ד"ה נתון עגולה.
יב משנה נב, ב. מור וב"י בריש הסימן.
יג רש"י שם בית נכנס. וראה גם לקמן ס"ה "שכל אהלים סמוכים לו לה". ועי' לעיל ס"ה שצ"ו ס"ד. כשאין לה

הלכות עירובי תחומין שצה תחלו

ך ואפילו אם יש מאמצעות היתר ולקשת יותר מאלפים אמה^{כג} שהיוצא מכותו שבקשת צריך לילך בתחום שלם עד שיגיע ליתר^{כד} אעפ"כ מורדין לו מן היתר לפי שאם היה יוצא היה יכול להלך דרך הבתים^{כה} סביב הקשת עד שיגיע לאחד מן הראשים ומשם

יכול להלך ככל אורך היתר אפילו לראש השני שהרי תחומיהם נבלעים זה בזה וכיון שבהיתר יכול להלך למקום היתר שוב אין מקום החלק אוסר עליו והוא מלא בתים והצרות^{כה} ואם אין מאמצעות היתר ולקשת יותר מאלפים אפילו יש בין ב' הראשים יותר מד' אלפים אמה מורדין לה מן היתר שהרי יכול להלך בהיתר דרך היתר מראש זה לראש זה כיון שהיתר הוא מובלע בתחום הקשת^{כו} והרי זה כמהלך דרך בתי הקשת*:

ך אבל אם יש מאמצעות היתר לקשת יותר מאלפים אמה ובין ב' הראשים יש ד' אלפים אמה מורדין לה מן המקום שנתקצר שם הקשת שאין בין ב' הראשים ד' אלפים^{כז} או שאין מאמצעות היתר לקשת יותר מאלפים אמה^{כח} ומכל מקום אפילו בני אותה הקשת ממש הולכים

כל ריבוע של קשת ועיגולו עד ראש השני ומשם ואילך אלפים אלא שאסורים לבא דרך היתר שביניהם האורך ד' אלפים ואינו מובלע בתחום הקשת^{כט}:

ן כל בית דירה שהוא יוצא מהעיר^ל אף על פי שאין דרים בו עתה^{לא} אלא שהוא ראוי לדירה שיש בו ד' אמות על ד' אמות^{לב} אם אין בינו ובין העיר אלא ע' אמה ושירים^{לג} שהם ב' שלשי אמה ועוד משהו שזהו שיעור צלע אחר מצלעות בית סאתים המרובעות

לא ראה כללי הפוסקים והדורות כלל כח. להלך אלפים מהחיצוניות. וראה לקמן סי"ב במוסגרים, אם מועיל מה שהוא פחות מר' אלפים או פחות מאלפים.
לז כמבואר באבן העזר, ולא כבמ"א סי"ב.
לח ד"ה איבא בתים.
לט שם נה, ב דארסי כשיש בין קשת ליתר יותר מאלפים.
מ כמו בנ' כפרים, ולא כבירא טעמא דאחי דרך בתים.
מא תוס' נה, ב ד"ה ואם לאו. ר"ש פ"ה סי"ב. מור ורימ"א סי"ה.
מב מור ורימ"א סי"ג.
מג מאירי נה, ב בסוף המגילה ר"ה ואין ספק. שו"ת רדב"ן ח"ד סי' קז. כנסת הגדולה הנב"י. מ"א סי"ב.
מד משנה נב, ב. מור וש"ע סי"ה.
מה מ"א סי"ה. ראה לקמן סי"ה.
מו ברייתא סוכה ג, ב. עירובין נה, ב. תוס' שם ד"ה נפש. מור וש"ע סי"ו. וראה גם לקמן סי"ו לעיל סי' שמו סי"ה.
מז וגמרא כא, א. רש"י במשנה שם. רמב"ם הל' שבת פכ"ה ד"א. מור וש"ע סי"ה.

כב רבא בריה בר רב הונא נה, ב. מור ורימ"א סי"ה.
כג רש"י שם ד"ה אלפים.
כד אביי שם. לבוש סי"ד.
כה רש"י שם ד"ה דאי בניי לבוש שם.
כו תוס' נה, א ד"ה פחות. ר"ש פ"ה סי"ב. מור ורימ"א שם.
כז בש"ע, ולקמן סי"ב (ב) כפרים משולשים, ולא שייך טעם זה ברלוקן שם.
כח עירובין נה, ב.
כט בקשת, שצריך להיות פחות מר' אלפים בין ב' ראשיה.
ל בנ' כפרים, דמגו אפילו יותר מר' אלפים בין היצון לחיצון.
לא שאינו מולק בין קשת לג' כפרים רק בין תוך אלפים ליתר מאלפים.
לב שלא למרוד לאמצעי אלא מהומתו, כדעת ה"א לקמן סוף סי"ב.
לג שלא לתור כשהאמצעי גדול מהאורך שביניהם, ברלוקן סי"ב.
לד אם מפרשים דברי אביי כתיובין הב' שבתם/

התלה הלכות עירובי תחומין שצה

ממש¹⁰⁰ הרי זה מצטרף לעיר ונחשב ממנה וכשמודרין לה אלפים אמה מותרים חוט על פני כל הרבה חוץ לבית דירה זה¹⁰¹ ומשם מודדים לה אלפים אמה¹⁰².

ויש אומרים¹⁰³ שמרחיקים משם עוד ע' אמה ושירים ומתחילים למדוד ואצ"ל שאם אין בית דירה סמוך לעיר ומודרין מהעיר עצמה שמרחיקים מהומתה ע' אמה ושירים¹⁰⁴ שכל ע' אמה ושירים הסמוכים לעיר נקראים עיבורה של עיר ונחשבים כעיר¹⁰⁵ ויש לסמוך על דבריהם להקל בדבריו סופרים¹⁰⁶.

אבל בית אחד אפילו גדול הרבה אין לו דין עיר לתת לו ע' אמה ושירים כעיר אם אינו עומד בתוך ע' אמה ושירים לעיר¹⁰⁷:

ז היה בית קרוב לעיר כע' אמה ובית שני קרוב לראשון כע' אמה ובית ג' קרוב לב' כע' אמה וכן עד מהלך כמה ימים הרי הכל כעיר אחת¹⁰⁸ וכשמודדים מודדים מחוץ לע' אמה מבית האחרון¹⁰⁹.

ואם היו בתים כאלו כנגד ב' ראשי העיר בלבד ומכנגד אמצעה הוא חלק ויש מבית האחרון שכנגד ראש זה עד בית האחרון שכנגד ראש זה ד' אלפים אמה ומתחיל לעיר יותר מאלפים אמה אינן מצטרפין זה עם זה להיות עיר אחת ולמתוח חוט מזה לזה על פני כל העיר ולמדוד משם אלפים מכל העיר¹¹⁰ כמו"ש בעיר העשויה בקשת¹¹¹.

ואם אין בתים כאלו יוצאים אלא כנגד ראש אחד בלבד ובית האחרון רחוק מן העיר יותר מאלפים אין מותרים חוט כנגדו על פני אורך כל העיר אם יש בארבה יותר מאלפים שאז מה שהוא חוץ לאלפים באורך העיר כיון שמקום החלק שכנגדו אינו מובלע בתוך תחום בתים היוצאים כנגד ראש העיר הרי היא עולה לו מכלל אלפים של תחום שבת לפי שאינו נחשב מכלל העיר אבל מקום החלק שבתוך אלפים לבתים שכנגד ראש העיר הוא נחשב מכלל העיר והדרים כנגדו מודדים אלפים חוץ ממנו דהיינו כנגד בית האחרון מבתים היוצאים כנגד ראש העיר¹¹²:

ח כל בית שאינו עשוי לדירה¹¹³ אם דרים בו מצטרף לעיר¹¹⁴ אם הוא בתוך שבעים אמה ושירים לעיר¹¹⁵ כגון בית הכנסת שיש בו דירה לחזן הכנסת ובית עבודה וזה שיש בו דירה לכהונה והארות של סוסיים והאוצרות של תבואה שיש בהן דירה¹¹⁶ להשומר¹¹⁷.

וכן בית הקברות¹¹⁸ שהשומר דר במחיצותיו אף על פי שאין שם בנין מיוחד להשומר

מח כרעיל סי' שנה ס"ב וש"ג.

מט רש"י במשנה שם ד"ה מוציאין מור וש"ע סי' 101.

נ כהנאים במשנה נג, א, רמב"ם שם, ש"ע שם.

נד מור ורמ"א סי' 102.

נז כרבי מאיר במשנה שם, מה"ם מרומבנבור בפסקי עירובין סי' קב, רא"ש סי' 104 ג, מרדכי רמזו תקד.

וראה גם לקמן סי' תה סוף סי' בשו"ע.

נג משנה ונראה נזרים נג, ב, ראה פירוש הרא"ש שם.

רא"ש עירובין שם.

נד רמ"א ולבש סי' 103.

נה תוס' נג, א, ד"ה רב הונא, רא"ש שם, מור ורמ"א סי' 104.

וראה גם לקמן סוף יא.

נו גמרא כא, א, רמב"ם הל' שבת פכ"ה הל' מור וש"ע

ס"1.

נז לבש סי' 101, והיינו ל"א רעיל סי' 101.

נח תוס' נה, א ד"ה עיר, רכ"י משת ס"ק א, רמ"א סי' 102.

לגריסת פירוש הב"א סי' 101.

נט לעיל סי' 102.

ס מ"א שם.

סא ראה לעיל סי' שנה ס"א וס"ה מה נקרא חוקף לדירה.

סי שם ס"א מה נקרא דירה לענין עירובי הצירות.

סב רש"י נה, ב ד"ה ובית הכנסת, תוס' נג, א ד"ה ונשרים.

סג כרעיל סוף ו' וש"ג.

סד כריתא נה, ב, ורש"י שם, מור וש"ע סי' 101.

סה לבש סי' 101.

סז כריתא שם, ורש"י ד"ה והקבר.

הלכות עירובי תחומין שצה תחלמ

שבנין המיוחד לכך בית גמור הוא ואפילו אין דרים בו עתה מצטרף לעיר^{טו} אם יש בו ד' אמות על ד' אמות כמו שנתבאר^{טז}.

ובן גשר שיש בו דירה^{טז} להמוכס כגון שיש לו כתלים תחתיו אלא שהכיפה חלולה ויש בכתלים פוליש שעקברו שם המים והמוכס דר בכתלים אלו^{טז}.

(ובן) ג' מחיצות אף על פי שאין עליהם תקרה^{טז} (ודרים ביניהם^{טז}) או שנשארו מבית גמור^{טז}) חשובות כבית גמור אם גבוהות י' טפחים^{טז} והוא שיהא בהן ד' אמות על ד' אמות^{טז} וכן ב' מחיצות שיש עליהן תקרה^{טז} ומעויבה^{טז} (וג' מחיצות שיש עליהן תקרה ומעויבה אף על פי שאין דרים שם בית גמור הוא^{טז}) אבל ב' מחיצות שאין עליהם תקרה ומעויבה^{טז} אע"פ שדרים ביניהם^{טז} וכן השוכך והדובר ושיח ומערה^{טז} אע"פ שדרים בהן אין דירתן כלום ואינן מצטרפים לעיר.

ואם יש בנין על פני המערה הרי כל המערה חשובה דירה ע"י בנין שעל פיה ואין מתחילין למדוד אלא מסוף המערה^{טז} אם הבנין הוא בתוך שבועים אמה לעיר והוא שיש בו ד' אמות על ד' אמות ואם אין בו ד' אמות המערה משלימתו לד' אמות^{טז} אם יש בו רוב הד' אמות^{טז}:

מ בית הבנוי בים^{טז} שעשויו לפנות בו את הכלים שבספינה^{טז} מצטרף לעיר אם הוא בתוך ע' אמה ושיריים^{טז} אבל הבית שבספינה^{טז} העומדת סמוך לעיר אינו מצטרף לעיר מפני שאינו קבוע שם שפעמים הוא בתוך ע' אמה לעיר ופעמים שאינו^{טז}.

וכן הבורגנין שעושויו שומרי הפירות כגנות ופרדסים או שומרי העיר חוץ לעיר אינן מצטרפין עמיהם מפני שהם עראי מפני הגנבים ומפני הגשמים ששומפים אותם^{טז} אם הוא מקום שמצויים בו גנבים או גשמים ששומפים הבורגנים^{טז} אבל במקום שאינן מצויין הרי אלו מצטרפין לעיר^{טז} ויכול להלך אפילו כמה פרסאות על ידי בורגנין המובלעין זה בתוך ע' אמה של זה^{טז} וכן בכל אלו שמצטרפין לעיר:

י בית שאין ברחבו ד' אמות אף על פי שארך מאד אינו נקרא בית^{טז}:

יא דיו ב' עיירות זו סמוכה לזו קמ"א אמה ושליש (ועוד רב מועט^{טז}) כדי שיהיה ביניהן ע' אמה ושיריים לזו וע' אמה ושיריים לזו חשובות שתיהן כעיר אחת ונמצאת כל

מא ברייתא שם. מור ושולע שם.
מב אביי שם לפירוש התוס' שם ד"ה לא צריכא. מ"א ס"ק ה.
מג אביי שם לפירוש רש"י שם ד"ה להשלים. מ"א שם.
מד ר"י בתוס' שם. מ"א שם.
מה ברייתא נה. ב. מור ושולע ס"ו.
מו רב פפא שם. מ"א ס"ק ג.
מז רש"י שם ד"ה והבית שבים.
מח ברייתא שם. מור ושולע שם.
מט רש"י שם ד"ה בית שבספינה. מ"א ס"ק ג.
נא רב ירמיה בר אבא אמר רב בא, א. עמדת הקדש שער ה ס"ו. מ"ז. וכתב הל' שכתב פמ"ח ד"א. מ"א ס"ק ה.
נב ב"י ד"ה וכתב הר"ב המגד. מ"א שם.
נג ברייתא נה. ב. לפירוש ב"י שם.
נד ראה גמרא בא. א.
נז מ"א ס"ק ג. ובדילקיל מ' שמו ס"ג.
נח בדילקיל ס"ו. מ' שנה ס"ב וש"ג.

סז רש"י ותוס' שם ד"ה נפש. תוס' נה. א ד"ה וגשרים. מ"א ס"ק ה. ובדילקיל מ' שמו ס"א.
סח לעיל סעף ג.
סט משנה נה. א. מור ושולע שם.
ע רבנו יהונתן שם. תוס' יום טוב שם.
עא משנה שם (גירסאות). רב יהודה נה. ב. מור ושולע שם.
עב כדלעיל בכתים שאין עשויים לדירה ודרים בהם. וראה למש שם.
עג רש"י במשנה (חרכות בתים). מור ולבש שם.
עד משנה שם.
עה רמב"ם הל' שכתב פמ"ח הל' שולע שם.
עו כניא בגמרא שם ולקולא. רמב"ם שם. שולע שם.
עז כנה בת"י. ודפוסים ברמב"ם שם. עמדת הקדש שער ה ס"ו. מ"ז. מ"ג. ל"ח מ. שולע שם.
עח רש"י שם ד"ה שאין עליהם.
עט ברייתא ונמרא שם.
פ רמב"ם שם הל' שולע שם.

תתמו

הלכות עירובי תחומין שצה

עיר מהן מהלכת את כל העיר השניה וחוצה לה אלפים אמה¹³ וכן חומת העיר שנפרצה¹⁴ מב' רהותיה¹⁵ זו כנגד זו וחרבו הבתים שביניהן¹⁶ עד שנעשו כב' עיירות אם אין ברחוב מקום החלק אלא קמ"א אמה ושליש דינו כסתום.

אבל בית אחד אפילו גדול הרבה מאד אע"פ שאין בינו לעיר קמ"א אמות אינו מצטרף עמה¹⁷ עד שיהיה לה בתוך שבועים אמה ושריים¹⁸ לפי שאין נותנים שום עיבור לבית אלא לעיר בלבדה¹⁹:

יב היו שלשה כפרים משולשים²⁰ כשלוש רגלי הקנקן²¹ אם אין בין האמצעית לכל אחד מהחיצונים יותר מאלפים²² אנו רואין אותו כאלו הוא מובלע ביניהם²³ ואם כשהיה מובלע ביניהם לא היה ממנו לכל אחד מהחיצונים יותר מקמ"א אמה ושליש והרי כולם כעור אחת הרי הם עשוי ג"כ כעור אחת²⁴ ומורדים להם אלפים לכל רוח מחוץ לשלשתן²⁵ ואפילו אם יש בין החיצונים יותר מד' אלפים אמה מצטרפים זה עם זה אם האמצעי הוא גדול כל כך עד שאם היה מובלע בין החיצונים לא היה ממנו לכל אחד מהם יותר מקמ"א ושליש שכיין שאנו רואים כאלו האמצעי מובלע בין החיצונים מה לנו למרחק שבין החיצונים²⁶.

ואינן דומים לעיר העשויה בקשת שאם יש בין ב' הראשים ד' אלפים אינן מצטרפים זה עם זה²⁷ לפי שאי אפשר לראות כאלו הקשת מובלע במקום היתר בין הראשים²⁸ שהרי הקשת הוא גדול מהיתר²⁹ לפיכך אם כפר האמצעי הוא גדול מהמרחק שבין החיצונים אין רואין אותו כאלו הוא מובלע ביניהם ומורדים לכל אחד לעצמו³⁰.

ואף על פי שאין ממנו לכל אחד מהם יותר מאלפים אינו מצטרף עמהם (אם יש בין החיצונים ד' אלפים³¹) ואינן דומים לעיר העשויה בקשת שאם אין מקשת לאמצעית היתר יותר מאלפים מצטרפים הראשים זה עם זה ונעשה הכל עיר אחת³² (אפילו יש ביניהם יותר מד' אלפים) לפי שהמהלך ביתר מראש זה לראש זה הוא מהלך בהיתר כאלו מהלך בכתי הקשת כיון שהיתר הוא מובלע בתחומן³³ משא"כ כאן שהמהלך מחיצון לחיצון אף אם החשבהו כאלו מהלך דרך האמצעי הואיל והוא מובלע בתחומי אינו מהלך בהיתר³⁴

קיב תוס' שם ר"ה התם בתירוק ה' ר"ש פ"ה ס"ד בתירוק ה' לבוש שם.
קיג תוס' ורא"ש שם שור ולבוש שם. ורש"י ורמב"ם לא פליגי בהדיא ואפשר דחזרו (ברלעיל ס"ד בתג"ה דסברא היא ואפשר שכולם מורים לה).
קיד עיי' ח"א ס"ק יב (ובמה שנתבאר לעיל בתג"ה שבס"ד רלא מהני אפילו בפתות מד' אלפים) וראה לקמן בסמך בנוסחי, שכן הוא אפילו אין ביניהם יותר מאלפים.
קטו וכן הקשה ותיירי קרבן נתנאל פ"ה ס"ה אות פ. וכו"ה באמת לתירוק ה' בתוס' שם שנמנעם זה מצטרפים. וכן מבאר הפנעם לתירוק האחרון בתוס' ורא"ש ומור וש"ע שאינם מצטרפים ממנעם זה (וראה לעיל ס"ד בתג"ה, שאף לתירוק ה' בתוס' אפשר שיצויר להלכת זו, דסברא היא).
קטז ברלעיל מוף ס"ד.
קיז כמבאר חילוק זה במרא שם, לענין יש בין אמצעי לחיצונים יותר מאלפים, ומובא לקמן בסמך.

צו רב הונא ג' א. מור וש"ע ס"ז.
צז רב הונא ג' א. מור וש"ע ס"ב.
צח גמרא שם. מור וש"ע שם.
צט מור וש"ע שם. וראה רש"י שם ר"ה כאן מורה ארת. ק' תוס' ג' א. ר"ה רב הונא. ר"ש שם. מור וש"ע ס"ז.
צ וראה גם לעיל מעוף ג.
קא מור וש"ע ס"ק יא.
קב ברלעיל שם.
קג משנה ג' א. מור וש"ע ס"ח.
קד גמרא ג' ב. רש"י שם ר"ה לא משולשין מנעם. לבוש ס"ח (ראה ערוך רש"י פה, ב' ר"ה לא רעבדי כחצובתה. לעיל ס"ה שער ס"ג).
קה אבירי שם. מור וש"ע שם.
קו גמרא שם. רש"י ר"ה כל שאילו. מור וש"ע שם.
קי משנה שם. מור וש"ע שם.
קיב רש"י שם. רמב"ם הל' שבת פב"ח הל' שם. וש"ע שם.
קט אבירי שם. מור ולבוש ס"ח.
קי ברלעיל מעוף ד.
קיא אבירי שם. לבוש שם.

הלכות עירוני תחומין שצה תחמא

(שאפילו אם אין מחיצון לחיצון יותר מאלפים מכל מקום כיון שגם אם היה מהלך דרך האמצעי לא היה זה מועיל לו שלא יהיה זה עולה לו מן המדה שהוא יכול לילך עוד אלפים חוץ לחיצון לכן גם עכשיו שמהלך שלא בדרך האמצעי היה זה עולה לו למדת תחומי משא"כ בעיר העשויה כקשת שאם היה מהלך דרך בתי הקשת לא היה זה עולה למדת תחומי לכן גם כשמהלך ביתר אינו עולה לו במדתו הואיל והוא מובלע בתחום הקשת).

וממעם זה אם יש מאמצעי לחיצונים יותר מאלפים שאין רואין אותו כאלו הוא מובלע ביניהם אין החיצונים מצטרפים זה עם זה אפילו אין ביניהם ד' אלפים כל שיש ביניהם יותר מקמ"א ושלוש ואינן דומים לעיר העשויה כקשת שאם אין בין ב' הראשים ד' אלפים מצטרפים זה עם זה או אע"פ שיש בין יתר לקשת יותר מאלפים לפי שאם היה רוצה היה יכול לילך דרך בתי הקשת כמו שנתבאר למעלה משא"כ כאן שאין בתים להכריע ק"ח.

ויש אומרים ק"ח שאף שאין מהאמצעי לחיצונים אלפים אין רואים אותו כאלו הוא מובלע ביניהם אלא לענין שהחיצונים מצטרפים זה עם זה ועם האמצעי אבל האמצעי מודדים לו אלפים מהותו לפי שאם נראה אותו כמובלע ועומד בין החיצונים יפסיד כל כך לרוח השנית שאינה לצד החיצונים (ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר המיקל ומודדים להאמצעי אלפים מחוץ לחיצונים ואף על פי כן לא הפסיד לרוח השנית):

יג עיר שיושבת על שפת הנחל קכ שרוב העתים הוא יבש שאינו מלא אלא בשעת הגשם קכא אם יש לפניו מצבה רוחב ד' אמות על שפת הנחל כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל נמצא הנחל ככלל העיר ומודדים לה אלפים אמה משפת הנחל הב' ונעשה הנחל כולו מכלל העיר מפני המצבה הנחל בצדו קכב ואם אין במצבה רוחב ד' אמות אין תשמישם עליה בנחל נוח מפני שמתויראים קכג שלא יפלו בנחל ואין מודדים להם אלא מפתח בתים החיצונים קכד הסמוכים לנחל ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהם ויש להסתפק קכה אם בכל מקום שמושתישים שם בני העיר בתשמיש נוח נתחיל למדוד משם:

יד ויושבי צירפים קכו דהיינו שיושבים באהלים שעושים מהוצין וערבה ואינן קבועים במקום אחד קכז אלא ויושבים כאן זמן מה עד שיכלה המרעה ואח"כ הולכים למקום אחר קכח מודדים לכל אחד ואחד מפתח אהלו ואע"פ שכל אהלים סמוכים זה לזה קכט אין מודדים מאהל החיצון כמו בעיר שמודדים מבית החיצון אע"פ שאינה מוקפת חומה קל שכוון שאין האהלים קבועים אין להם דין עיר.

ומכל מקום אם הם מוקפים כולם במחיצה גבוה י' מפתים או בחריץ עמוק י' מפתים

קזח אביו שם. מ"א שם.

קזט תורחן דאי בתום וברא"ש שם. מור ורמ"א ס"ח. מ"א שם.

קכ רב זוקף אמר רבי בר אבא אמר רב הונא טא, א.

קכא דר"ף שם. שו"ע ס"ב.

קכב תר"ם ה"ל שבת פ"ח ה"פ. שו"ע שם.

קכג נבטא שם.

קכד מ"א שם. מ"א ס"ד.

קכה ח"א יג.

קכו דב הונא נה, ב. מור וש"ע ס"י.

קכז רש"י שם ד"ה צירפין. מור וש"ע שם.

קכח רש"י שם ד"ה ויושבי צירפין. שכלי הקט"ס פ' צו.

קכט מ"א ס"ק טג.

קכט ראה רש"י שם ד"ה צירפין (הרבה במקום אחד).

קל ראה לעיל ס"ב (בתים סמוכים).

קל כדלעיל ס"ב שצו ס"ד וש"י.

התבואה עירובי תחומין שצה-שצמ

שהוא נחשב כמחיצה הרי כל הדיקה נחשב כד' אמות²⁷² אם הוקף לדירה כמו שנתבאר בס"י שצ"ו²⁷³.

ואם יש שם ג' חצרות של ב' ב' בתים²⁷⁴ קבועים של אבן או של נסרים הרי אלו עושין את כל החוליים קבע ויש להם דין עיר²⁷⁵ ומרבעים אותה ונותנים לה אלפים לכל רוח כשאר העיירות²⁷⁶.

עיר שהוקפה ולבסוף ישבה²⁷⁷ אם אינה מיושבת כולה עד החומה כשבא למרוד תחומיה לא ימרוד מהחומה אלא מחוץ לע' אמה ושריים מהבתים²⁷⁸ שהחומה היא כאלו אינה לפי שצ"י החומה לא נעשה הדיקה שבתוכה כד' אמות הואיל ולא הקיפה לדירה²⁷⁹ ומכל מקום אם יש בחומה בית דירה²⁸⁰ והיא בתוך ע' אמה ושריים לישוב בתי העיר מורדים מחוץ לע' אמה ושריים מבית דירה זה כמו שנתבאר למעלה²⁸¹ אבל אם ישבה ולבסוף הוקפה הרי זה הוקף לדירה ומורדים מחוץ לשבעים מחומתה בכל ענין:

שצמ במה מורדין התחומין ומקום המדידה ומי הוא המורד וכו' מ"ו סעיפים:

א אין מורדים תחום העיר אלא בחבל^א של פשתן^ב של חמשים אמה לא פחות^ג מפני שהוא נמתח ביותר^ד כשהוא קצר ומארך המדה^ה ללא צורך^ו (וכן של שאר מינים נמתח ביותר) ולא ארך יותר מפני שאינו נמתח כראוי שכבודו מכפילו ומתקצר באמצעותו^ז ומקצר מדת התחום:

ב אם יש לפניו לסוף ע"ה אמה מהעיר נהר^א שהוא רחב יותר מ"ה אמה שאינו יכול להבליעו בחבל של ג' אמה כשימרוד בו מסוף חמשים מהעיר מקום שנסתים החבל פעם אחת^ב כיצד יעשה לאחר שמרד ג' אמה מהעיר חוזר לאחוריו כ"ה אמה כדי שיהא החבל של ג' אמה נשלם עד הנהר^ג:

ג לא ימרוד אלא כנגד לבוי שקבעו לו חכמים מקום לשום כנגדו ראש החבל שלא יתן זה כנגד צוארו וזה כנגד רגליו והחבל מתקצר והתחומין מתמעטין^א:

ד וצריך למתוח החבל בכל כחוי^ב מפני שהוא מכבד באמצעותו^ג:

ה לא ימרוד אלא כנגד העיר אפילו אם יש הרים וגיאיות כנגדה לא ילך מכנגדה לצדה

ב ברייתא נח, א. מור ושליע שם.
ג תוספתא נ, ב. מור ושליע שם.
ד מור ושליע שם.
ה רש"י נה, א ד"ה מפני שמטרת. לבוש ס"א.
ו רש"י שם ד"ה מפני שנתמנעו. לבוש שם.
ז ירושלמי פ"ה הל"ג (ב' דעות). ר"א"ש פ"ה ס"ג טור וש"ע ס"ב.
ח ב"י ד"ה ומ"ש ואם יש נהר. מ"א ס"א א.
ט מור ושליע שם.
י בתוספתא שם. מור ושליע ס"ג.
יא רש"י שם ד"ה ולא ימרוד. מ"ו ומ"א ס"ב ב.
יב תוספתא פ"ד הל"ג. רש"י במשנה נה, ב ד"ה שמעין. מור ושליע ס"ג. וכ"ה לקמן ס"א.
יג ט"ז ס"ג ג.

קלא שבלי הלקט שם. רמ"א ס"ו.
קלב סעיף א. וראה גם לקמן ס"א תא ס"א.
קלג רב חוננא בר רב כהנא אמר רב אשי שם (וראה משנה נג, א). מור ושליע שם.
קלד רש"י שם ד"ה ג' חצרות. שליע שם.
קלה רמב"ם הל' שבת פ"ה הל' שליע שם.
קלו ברייתא כו, א. רמב"ם שם ד"ה. שליע ס"א.
קלז לדעת הרש אגורים הלעיל ס"ו.
קלח רש"י שם ד"ה עיר חרשה. לבוש ס"א.
קלט משמעות ח"ט שם. מ"א ס"ק מז.
קמ סעיף ג.)

סימן שצט

א משנה נז, ב. מור ושליע ס"א.